

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Orvosi cikkek fordításainak szerzői jogi védelme

Ügyszám: SZJSZT 45/2000

A bíróság által feltett kérdés:

A Testület adjon állásfoglalást arra vonatkozóan, hogy jelen perben H. B. által fordított orvosi szakszöveg a perbeli időpontban olyan szakfordításnak minősült-e, ami szerzői jogvédelem alá esik?

Az eljáró tanács válasza:

A perbeli időpontban az 1969. évi III. tv. szabályozta a szerzői jogok védelmét. Ennek 4. § (2) bekezdése kimondja, hogy szerzői jogi védelem alatt áll – az eredeti mű szerzőjét megillető jogok sérelme nélkül – más szerző művének átdolgozása, feldolgozása, vagy fordítása is, ha annak egyéni, eredeti jellege van. A törvény végrehajtására kiadott 3/1969. (XII.29.) MM. rendelet 3. § (2) bekezdése külön is hangsúlyozza, hogy valamely műről készített szó szerinti nyers szövegfordítás szerzői jogi védelemben nem részesül.

A fordítás szerzői jogi védelmének első alapfeltétele tehát az, hogy műről készüljön az adott fordítás.

A Testület rendelkezésére bocsátott angol nyelvű orvosi folyóiratokból származó szakcikkek szerzői jog által védett, tudományos jellegű alkotások, ilyenként alapjául szolgálhatnak annak, hogy a róluk készült fordítás – mint átdolgozás – szerzői jogi védelemben részesülhessen.

A fordítás szerzői jogi védelmének másik feltétele a fordítás mint származékos mű egyéni, eredeti jellege. Itt azt kell eldönteni, hogy – összevetve az alapul szolgáló művel – a fordító hozott-e létre olyan többletet, ami az eredetihez képest új alkotássá teszi a fordítást¹. Általános elvként szögezhető le, hogy valamely fordítás önálló szerzői műként /önálló szellemi alkotásként/ való elismerése nem a műfajtól, hanem a fordítói tevékenység színvonalától, illetve jellegétől függ². Ennek értékelése alapján lehet elhatárolni a védelmet nem élvező szó szerinti szövegfordítást /nyersfordítás/ attól a fordítástól, amely – bár szakirodalmi műről készült – hordoz a megformálásában, stílusában, szakmai kifejezőképességében olyan egyedi, eredeti jelleget, amely a szerzői jogi védelemre alkalmassá teszi.

Az eljáró tanács szakmai szakértelemmel rendelkező tagjának megállapítása szerint a tanulmányozott négy cikk, valamint minden valószínűség szerint a többi, a megbízáshoz mellékelt listán szereplő irodalom is elsősorban a házi orvosi, illetve magas szintű

¹ A szerzői jog kézikönyve KJK Bp. 1973. 80. old.

² SZJSZT Szakvélemények Gyűjteménye I. 9. sz. 48. old. Budapest, 1981.

egészségügyi képzettséggel rendelkező olvasókör számára íródott. Ugyanakkor az eredeti angol nyelvű szövegeket látható módon kifejezetten szakorvosok írták és szerkesztették, ennél fogva a szövegek sokkal inkább egy szűk szakmai (specialista) kör részére szólnak.

Az angol irodalmak nyelvezete igen nehéz számos olyan szakkifejezést tartalmaz, mely csak az adott szakterületen közismert.

Az angol szövegek megfelelő magyar fordításai ötvözik az orvosilag elfogadott műszavakat, melyek sok esetben egy nem orvosi képzettséggel rendelkező olvasó számára is egyértelműek, ugyanakkor számos kifejezésre korrekt, és igen kifejező, szakszerű magyar kifejezéseket tartalmaznak. Ez, a latin, illetve angolszász szakirodalomból átvett idegen szakszavak, és a „magyarosított” orvosi kifejezések kombinációja adja a perbeli fordítások igazi egyediségét, mivel olvasmányossá teszi a magyar cikk egészét, szemben a kifejezetten száraznak mondható eredeti szövegekkel.

A cikkeket eredetileg elsősorban házi orvosok (lásd a 4 cikk közül három megjelenési helyét: The Journal of Family Practice) részére készítették. A házi orvosok, bár rendelkeznek bizonyos speciális szakvizsgával, az orvosi praxis teljes területére kiterjedő tevékenységet folytatnak. Leterheltségük miatt nem várható el tőlük, hogy minden speciális területen képezzék magukat, ezért van szükség olyan, olvasmányos, azonban mégis magas szakmai színvonalú cikkekre, melyeket hasznosítani tudnak. A kérdéses fordítások, amellett, hogy megtartják az eredeti angol nyelvű szöveg komoly szakmai értékeit, olvasmányos formában tárják a témát a magyar olvasó elé, mintegy „népszerűsítő” jelleggel. Tehát a fordító az angol szöveget sajátos egyéni, eredeti módon interpretálta.

Az eljáró tanács a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 6. § (2) bekezdése alapján – figyelemmel arra, hogy a szakértői vélemény kialakításához különleges, orvosszakmai és szaknyelvi szakismeretre is szükség volt, és ilyen szakértelemmel az eljáró tanács tagjai továbbá a Szakértő Testület tagjai sem rendelkeznek – külső szakértők közreműködését vette igénybe. A szakirodalmi műről készült fordításoknál is kimutatható egyéni, eredeti jelleget támasztja alá az eljáró tanács azzal, hogy jelen szakvéleményéhez csatolja a perbeli angol nyelvű szakirodalomból származó, véletlenszerűen kiválasztott bekezdés hét különféle fordítását. Ebből kettőt ugyanaz a fordító készített (Szabadalmi szövegváltozat – Nem szabadalmi szövegváltozat), a másik öt különböző fordító munkája. Mint látható, a fordítások stílusukban, interpretációjukban karakteresen különböznek egymástól: van köztük, amely pl. részletesen magyarul megmagyaráz minden, az eredetiben és a fordításban is latinul szereplő szakkifejezést (1.sz.), és van olyan is, amely valamennyi latin orvosi kifejezést elhelyezi a magyar szövegben is (4.sz.). Van, amely mintegy kívülről nézve sorolja fel a szövegben említett műtét indokait (2.sz., 3.sz.) és van, amely szinte az orvos-kollegához szólva magyarázza meg, hogy milyen célból javasolható a műtét elvégzése (6.sz., 7.sz.).

Az eljáró tanács a megjelölt bekezdés 8.sz. fordításaként csatolja a szakvéleményhez a peranyagból kiemelt fordításrészletet is, amely a megelőzőkhez képest egy újabb szövegváltozatot jelent. Valamennyi, stílusában, jellegében a megcélzott olvasókör ismereteihez adaptált szóhasználatában, kifejezésmódjában jellegzetesen különböző fordítás alapja ugyanazon angol nyelvű szöveg; ezáltal valamennyi fordítás egyéni, eredeti jellegű alkotásnak tekinthető.

A jelen vizsgálat tárgyát képező fordítás orvos-szakmai szempontból elfogadható, megfelel annak a célnak, hogy ennek alapján a hazai szakember a cikkekben leírt eljárásokat megismerje, értékelni tudja. A cikkek szóhasználata megfelel a magyar orvosi szaknyelv szokásainak, az eredeti cikkek gondolatait helyesen ülteti át. A magyar szöveg megformálásában a magyar orvosi kifejezések gyakorlatának megfelel, és így alkalmas arra, hogy a cikkeket csak magyar nyelven megismerő szakember a tartalomról helyes képet alkosson.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a cikkek fordításai származékos szerzői alkotásként szerzői jogi védelem alatt állónak tekinthetők.

Budapest, 2002. február 28.

Dr. Faludi Gábor
a tanács elnöke

Marácziné dr. Mann Judit
a tanács előadó tagja

Dr. Pálos György
a tanács szavazó tagja

ifj. Dr. Szentpéteri Ádám
külső szakértő